

ORIGINÁLNÍ WJOURNAL

číslo 1
školní rok 2024 - 2025

Občasník o jevech a událostech, se kterými se chtě nechtě setkáváme při výuce vašich dětí aneb lehkou formou na seriózní témata.

Jak se chtít učit...

...ze své vůle, chtělo by se dodat na vysvětlenou. To je otázka, která trápí jistě rodiče i pedagogy. Motivace ke vzdělávání je však velmi častým tématem, se kterým přicházejí i samy děti. Zatímco jedny s motivací zápasí nebo ji jen těžko nacházejí, druhé motivací překypují a učení věnují maximum svého životního prostoru a času.

Schopnosti a tomu odpovídající možnosti vzdělávání se u každého z nás značně liší nejen měrou, ale i obsahem. Každý z nás by ale měl mít možnost najít v sobě schopnost či dílčí dovednost, která je pro něj určující, která dává pocit naplnění, uspokojení a zdravého sebevědomí. Obecně lze říci, že kdo tuto schopnost v sobě odhalí a rozvíjí, má větší šanci prožít šťastný a smysluplný život. Komu se to nepodaří, může prožívat příliš velké rozpory mezi tím, čím je a čím by chtěl být. Svůj život pak může vnímat jako méně šťastný a nedostatečně naplněný.

Aby se dítě mohlo dozvědět, co ho skutečně baví a co mu jde, nemělo by být k činnosti příliš silně motivováno vnějšími pobídkami. Přijetí (uznání) a náklonnost blízkých patří k základním potřebám, a proto jsou děti schopné pro tuto odměnu obětovat velmi mnoho. Děti pak vykonávají činnosti, kterou rodiče i učitelé vnímají jako bohulibé, děti jsou vnímané jako pilné, nicméně důvodem této činnosti nemusí být potřeba vlastního uspokojení (zvědavosti), ale potřeba pochvaly druhých (dobrá známka, dárek, obdiv a pod.).

Naopak děti, které jsou vnímané jako líné, se mohou pravidelně setkávat s hrozbou trestu, pokud něco nevykonají nebo se špatným hodnocením, i když něco udělají, protože to udělaly špatně. Svůj boj o náklonnost a uznání druhých prohrávají nebo se uchylují k jiným (často problematickým) strategiím, jak je získat. Přirozená potřeba spontánní pozitivní činnosti je u nich omezena pocitem beznaděje a bezesmyslnosti.

Zatímco děti závislé na hodnocení druhých nejsou spontánní a autentické a mohou být úzkostné, děti s chronicky špatnou zpětnou vazbou mohou být apatické případně "zlobivé" či agresivní. Ani jedna poloha není žádoucí. Co s tím?

Pozorujete-li u dítěte, že se něčemu (pokud možno pozitivnímu) samo spontánně věnuje, od práce ho nevyrušujte a o výsledky projevujte zájem. Není nutné je hned hodnotit - ať už kladně nebo negativně. Pokud vnímáte u dítěte zájem o činnost, jejíž rozvoj chcete podpořit, je dobré příliš věc neoddalovat.

Příkladem může být spontánní kresba. Není dobré dítě od činnosti odvádět "Nech už toho, uklid' si pokoj a jdi spát." Ani přehnaně chválit "Ty jsi ale fakt strašně šikovná". Raději projevit zájem: "Co je na obrázku, co to znázorňuje, vysvětli mi to?" a poskytnout bez váhání další prostředky "Vidím, že kreslíš jen progreskou, mohli bychom koupit akvarely, co myslíš?" Reagovat hned a nic neodkládat je důležité. Děti bývají značně eklektické, mají právo na to ovládnout dovednost pouze částečně, svůj zájem ukončit, dělat chyby. Pokud jsou příliš omezované v prostředcích, o to rychleji svůj zájem mohou ukončit. Horizont vánoc či narozenin, kdy se obvykle dávají dárky, je příliš vzdálený. Čím jsou děti mladší, tím více žijí v přítomnosti.

Dostupnost prostředků by však měla být přiměřená a dobře uvážena. Projeví-li dítě výtvarné nadání, není nutné jít a hned koupit olejové barvy nebo lis na grafické listy.

Stejně tak není nutné trvat striktně na prohlubování zájmu, s ohledem na to, že už jsme do něj investovali čas a peníze. Zájem mohou děti snadno odložit, začít něčím jiným a po čase se zase k činnosti samy vrátit. Pokud dětem ponecháme možnost otevřené volby, časem se jejich zájmy vyprofilují. Je však nutné počítat s tím, že tyto zájmy nemusí být zcela podle představ rodičů.

Máme-li pocit, že by se dítě něčemu mohlo věnovat, ale nepřichází na to, je jistě možné mu to sdělit jako nápad. Pobavit se o tom v hypotetické rovině nebo nabídnout nějakou nezávaznou zkoušku. Často se stává, že po nějaké době děti tuto ideu zvnitřní a vnímají ji jako nápad vlastní. Odměnou je pak rodičům tichá radost.

Při činnosti, která je spontánní a při které je dítě zaujato, chťe nechtě dochází k překonávání problémů. Dítě se se svým vlastním úkolem umí prát a pro zaujetí zapomíná na čas či fyziologické potřeby. V takové situaci se učí podstatnou věc, a to, že po překonání problémů přichází odměna sama o sobě. Tento pocit vlastního uspokojení je pak potřebným základem pro zvládání školních a jiných povinností. Vědomí toho, že po překonání sebe sama, přichází vlastní soukromá satisfakce, je základní životní devizou, kterou by mělo být vybaveno každé dítě.

Rodič nebo pedagog, který příliš chválí a nebo příliš trestá obvykle pociťuje za dítě velkou míru odpovědnosti. Jistě ji i ze zákona má, nicméně je dobré systematicky nacházet takovou činnost, při které je co nejvíce ponechána odpovědnost dítěti ať už s pozitivní tak i s případnou negativní zkušeností. Chápání důsledků u drobností typu: "Nenajedl ses, teď máš hlad" opět pomáhá budovat dítěti zkušenostní rámec, který mu zamezuje používat dospělého jako nástroj svých uspokojení. Dospělý vlečen vlastní odpovědností a neschopen jejího delegování, nejen že zamezuje spontaneitě dítěte, ale zároveň trpí ve služební roli a nezřídka kvůli tomu může být rozladěný nebo agresivní.

Školní známky stále patří do repertoáru hodnocení a tedy i motivace dítěte a díky tomu, že se školní hodnocení dětí v EU různí, včetně opuštění systému známkování jako takového, vyvolává toto téma kontroverze. Každé hodnocení, ať už slovní nebo číselné vede k nějaké míře poměrování dětí mezi sebou, zejména, je-li tomuto hodnocení připisována velká váha pedagogy nebo rodiči. Známky jsou pro mnoho dětí zásadní pro pozitivní či negativní vnímání sebe sama a do značné míry určují, jaký přístup k životu si děti osvojují. Je jistě dobré, jsou-li známky brány jako jeden z nástrojů zpětné vazby, ale nikoli jako jediný. Spojování známek s hodnocením "kvality" osobnosti nebo s podmiňováním náklonnosti rodičů či pedagogů je zcela nevhodné. Není cílem vychovat jedničkáře, ale člověka, který se umí chovat adaptivně a prosociálně v rychle se měnícím světě při zachování vysoké míry vlastní integrity a prožívaného štěstí.

Rodiče mají velice často výhrady k nadměrnému používání chytrých telefonů u dětí. Domnívají se, že jsou hlavním důvodem, který vede k omezené činnosti, k celkové pasivitě a nechotě dětí se zabývat čímkoliv jiným, a že jsou tedy hlavním původcem ztráty motivace dětí k učení. Ano i ne. I v tomto textu opakuji, že nejvíce se děti učí nápodobou. Je tedy velmi podstatné, kdy a jakým způsobem chytrý telefon používají jejich rodiče. Schopnost informační absorpce je u dětí obrovská a chytrý telefon ve skutečnosti může rychlost učení akcelarovat. Na nás je, aby obsah, který děti konzumují ale i artefakty, které vytváří a society (skupiny, týmy), ve kterých (on-line) žijí a komunikují, byly co nejlepší. Toho lze docílit aktivním zájmem, společnou činností a dialogem, stejně jako psychohygienou, kterou si osvojí a praktikuje rodina jako celek.

Motivace je velmi složitý psychický proces, jehož zdroje mohou být velice pestré. Obtížnější, ale z hlediska životní strategie efektivnější, je budování motivace vnitřní a autentické prostřednictvím volby přiměřeně ambiciózních cílů s dosažitelnými milníky. Paradoxně toho lze dosáhnout "menším úsilím" ve výchově, kdy rodič ponechává část odpovědnosti na dětech, ovládá svou potřebu realizace vlastních neuskutečněných snů prostřednictvím dětí a dá jim k dispozici i volný čas k "zahálce", ve kterém mohou nejen odpočívat, ale i snít a spontánně tvořit.

Originální psychojournal

Text: Mgr. Martin Říha

Redakce: Mgr. Pavel Bednář

martin.riha@g.zs-ricany.cz

704 233 958 - konzultace, Whatsapp